

У 2-у числі, крім уже згаданої «забужкіани», варто прочитати статтю Юрія Барабаша «Малоросійство і західнорусизм: сіамські близнюки» та редакційне інтерв'ю з прем'єр-міністром України Павлом Лазаренком, повністю присвячене мовній політиці уряду, яка чи то вже здійснюється, чи то планується до здійснення. З інтерв'ю ми довідуємось, зокрема, що «міф про опір українській мові» у деяких регіонах «є сильним перебільшенням», що «більшість мешканців України розуміє необхідність розширення функціонування української мови», і що «для еліти мовне питання не є проблемою» — «згадаймо, наприклад, яку вагу мала французька мова в житті російського дворянства у ХІХ столітті». В інтерв'ю є й чимало інших цікавих думок, про які довідається, на жаль, лише кілька тисяч читачів «Сучасності», а не кілька десятків мільйонів наших співгромадян.

Література у перших числах часопису представлена, як завжди, досить доброю поезією, з якої чи не найбільшим відкриттям є вірші покійного Григорія Тименка, дисидентствующого й бомжуючого поета 60-х років, що загадково зник з цього світу в 23-літньому віці. Менш інтригуючим, правду кажучи, є «фантастичний роман-трилер» Віктора Савченка «З того світу — інкогніто», розтягнутий на два номери. Як на серйозну інтелектуальну прозу, характерну для «Сучасності», цей твір виглядає занадто наївним; як на соціальну сатиру — він неактуальний, запізнений років принаймні на десять; а як на розважальне читиво — він просто не досить цікавий і винахідливий. Словом, як казали в класичному анекдоті японці з приводу найновішої моделі советської «волги»: це вже не трактор, але ще не автомобіль.

Тимчасом як про «Сучасність» годилось би сказати щось цілком протилежне: може, це ще й не автомобіль, але це вже далеко не трактор. Принаймні у більшості своїх жанрових та стильових іпостасей.

М.Р.

Всесвіт. Журнал іноземної літератури. — № 1-4, 1997.

Найновіше число київського журналу «Всесвіт» має на своїй обкладинці дві загадкові цифри: «3-4». Невтаємничений в українську економічну й культурну ситуацію читач може й не здогадатися, що йдеться про так званий здвоєний номер, тобто про номер за березень, який є одночасно й номером за квітень. До подібних, вимушених, зрештою, «хитрощів» вдаються сьогодні ледь не всі українські часописи, — зводячи сяк-так кінці з кінцями і рятуючись від фінансового краху приблизно в той са-

мий спосіб, що й уряд, котрий замість зарплат за квітень платить за минулий листопад.

Славетний колись журнал, який першим у колишньому СРСР опублікував «Хрещеного батька» і ще безліч перекладних творів — від Гессе і Сен-Жон Перса до Сола Беллоу та Юкіо Місіми, — мусив зменшити за останні сім років свій 60-тисячний наклад майже в двадцять разів. А все ж він не зник із нашого інтелектуального обрію — на відміну від багатьох фіктивних «флагманів» советської літератури.

Після короткого і не вельми успішного флірту з невибагливими детективами та деякими іншими різновидами доволі літературного кітчю, «Всесвіт», здається, знову повернувся до серйозніших текстів, на які, вочевидь, і розраховують ті кілька тисяч найзавзятіших читачів, що в умовах економічної скрути вперто купують замість чергової півлітри — черговий номер літературного часопису.

Як завжди, дві третини журнального обсягу заповнені перекладними художніми творами і ще третина — статтями про зарубіжну літературу, мистецтво, культуру, політику. Родзинкою номера є, безумовно, роман популярного на Заході і досі невідомого в нас французького письменника Патріка Ковена «Увечері — "Вертер"». Написаний у жанрі мелодрами, твір майстерно балансує на тонкій межі між серйозною літературою і маскультом, продовжуючи традицію напівзабутих сьогодні романів Ерве Базена та Франсуази Саган.

З неменшою приємністю читається й невеличка повість польського фантаста Анджея Сапковського «Зерно правди», що формально належить до жанру «фентезі», хоч фактично є просто доброю сюрреальною прозою. І — два дуже милих оповідання англійського новеліста Джона Кольера у стилі «чорного гумору».

Шанувальники чогось більш інтелектуального зможуть насолодитися поезіями завзятого естета й неокласициста Поля Валері у перекладах і з передмовою нашого київського «парижанина» Віктора Коптілова, а також віршами позаторішнього нобелівського лауреата Шеймаса Гіні та короткою розповіддю про нього і ще про трьох ірландських нобелянтів, серед яких не було славетного Джойса, зате були Вільям Батлер Єйтс (1923), Бернард Шоу (1925) та тамтешній «парижанин» Семюел Беккет (1969).

Окремо варто згадати посмертну публікацію молодої (26-літньої!) перекладачки Марії Губко з двох німецьких та кількох англійських та американських поетів. Читаючи ці тексти підряд, неможливо уникнути враження, що писала їх мовби одна людина — попри цілком зрозумілу стильову й тематичну різноманітність. Фактично, усі ці вірші — пронизливі роздуми про життя і ще пронизливіші — про смерть, свідомо відібрані й перекладені, ба

пережиті молодою людиною, приреченою на повільне згасання. Усе це робить добірку не тільки цікавим літературним, а й вражаючим людським документом.

Ще одна сумна мартирологічна публікація у тому ж таки числі «Всесвіту» належить відомому перекладачеві та дипломатові Віктору Батюку, котрий фатально загинув в автокатастрофі наприкінці минулого року. Батюк переклав для «Всесвіту» давню працю Рабіндраната Тагора «Націоналізм», проскрибовану в СРСР — дарма що Тагор традиційно проходив там по розряду «прогресивних письменників» і перевидавався безліч разів у вигляді різноманітних однотомників і багатотомників.

Любителі екзотики мають змогу ознайомитися у «Всесвіті» з героїчним епосом калмиків «Джангар», перекладеним (з оригіналу!) Олександром Зозульським. Ця публікація, здається, є першою спробою редакції поширити сферу іноземної літератури на «близьке зарубіжжя», — і спробою, як здається, вдалою. В кожному разі, добре вже те, що «Всесвіт» не спокусився на легке і мало кому потрібне перекладання російських авторів, доступних усім нам в оригіналі. Хоч, безумовно, високоякісні аналітичні статті про російську літературу, культуру чи політику «зарубіжницькому» «Всесвіту» не зашкодять. Як, до речі, й розповіді про східну (а не лише про західну) українську діаспору. Публікація москвича Івана Білоконя «Біле і чорне» у першому числі «Всесвіту» є досить цікавою й обнадійливою спробою такого плану.

Головний матеріал березнево-квітневого номеру — роман найпопулярнішої нині у Польщі письменниці Йоанни Хмелевської «Клята спадщина». Як і більшість детективістів, п. Хмелевська охоче вішає журавлину на вуха своїм читачам, але робить це весело, винахідливо і з чудовою самоіронією, завдяки чому, власне, й лишається ось уже десять років найтиражнішою авторкою у східній Європі. В редакційній примітці до української публікації мовиться навіть про «тонкий психологізм» її образів, — що, думається, є певним перебільшенням, особливо на тлі досить стриманої редакційної зауваги з приводу прози Нагіба Махфуза, видрукуваної у попередньому (лютневому) числі цього ж часопису: «персонажі радше типізуються, ніж подаються із прицілом на поглиблене розкриття внутрішнього світу індивіда».

Єгиптянин Нагіб Махфуз, попри присуджену йому в 1988 році Нобелівську премію і, відповідно, чисельні переклади його творів у різних країнах, виглядає письменником дещо недооціненим. Багато хто воліє вбачати в подібному «нобелянстві» вияв політичної кон'юнктури, таку собі «заохочувальну» (а отже й ніби не зовсім справжню) премію для країн «третього світу». Тим часом його роман «Пансіонат «Мірамар», майстерно перекладений на українську молодим арабістом Володимиром Плачиндою,

читається як добротна проза — без жодних скидок на приналежність до «країн, що розвиваються», й без поблажливих вибачень за недостатнє проникнення у «внутрішній світ індивіда».

Безумовно, ця проза відрізняється від відомих нам «європейських» зразків — і то не лише своїм колоритом (дія відбувається в Александрії, одному з найдавніших центрів Середземноморської цивілізації, де «Схід» і нині зустрічається з «Заходом»), а й своєю поетикою, загальною інтонацією, яку можна назвати орієнтальною — в тому сенсі, в якому орієнтальним був не лише Ясунарі Кавабата, а й Герман Гессе. Зрештою, відсторонено-споглядалне й водночас розуміюче-співчутливе ставлення до навколишнього життя може бути не так цивілізаційною, як суто індивідуальною рисою, дарованою віком і досвідом.

Певними елементами мильної опери ця проза нагадує індійські або й цілком призабуті вже арабські фільми — з тою, однак, різницею, що є в ній нехарактерне для мильних опер почуття гумору, момент іронічної саморефлексії і справді мудрий, примирливий, філософський погляд на життя, в якому ніщо не є марним.

Серед інших матеріалів лютогового номера заслуговує на увагу добірка хрещеного батька українського «бубабізму», визначного польського поета міжвоєнної доби К.І.Галчинського — в гарних перекладах Ігоря Бурковського та Юрія Бедрика, а також підготовлена Максимом Стріхою публікація перекладознавчої спадщини Миколи Лукаша, автора неперевершеного українського «Фауста», «Декамерона» та «Дон Кіхота».

У березнево-квітневому числі шанувальники серйозного читива знайдуть чималу добірку патріарха американської поезії Стенлі К'юніца (того самого, котрий у 70-х роках переклав англійською мовою Івана Драча) — з післямовою перекладача Дмитра Павличка; й дві чудові статті ретроспективного (на жаль) плану — «Даніель Бовуа та історія польсько-українських відносин» Ярослава Дашкевича і «Україна й Голштінія в 1730-х роках» Олександра Оглоблина, видатного українського історика, що помер 1992 року на еміграції.

На жаль, тематичне, географічне, жанрове і всяке інше «розширення» «Всесвіту» не супроводжується поки що таким самим «розширенням» його тиражу, що фатально завмер на невітійній позначці 3480. Для Словенії чи Словаччини це було б цілком непогано, але для України це є незаперечним знаком того, що національний культурний всесвіт ще не оформився і що інтелігентна публіка та призначені для неї інтелектуальні продукти розлітаються поки що в цій галактиці у протилежні боки.